

مسئولیت بین‌المللی کشورهای عضو ائتلاف در مخاصمه یمن در پرتو بین‌المللی شدن مخاصمه

زهرا سادات شارق^۱
علیرضا محمدی مطلق^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۸/۱۷ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۵/۱۰/۲۳

فصلنامه آفاق امنیت / سال نهم / شماره سی و سوم - زمستان ۱۳۹۵

چکیده

در پی کناره‌گیری علی عبدالله صالح از قدرت، با کشیده شدن جنبش بیداری اسلامی به این کشور و تظاهرات مردمی، ائتلاف نظامی از کشورهای عربی و آفریقایی به رهبری عربستان سعودی برای مداخله نظامی به منظور بازپس‌گیری قدرت از حوثی‌ها به درخواست عبدربه منصور هادی، انجام گرفت. حمایت از غیرنظامیان براساس قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه، نخستین موضوعی است که طی یک مخاصمه مسلحانه طرح می‌شود و تعیین نوع قواعد حمایتی در مخاصمه بستگی تامی به تعیین نوع ماهیت مخاصمه دارد. در عین حال، ائتلاف نظامی مذکور به رهبری عربستان اقدامات متعددی را از جمله بستن بنادر یمن، برای سرکوب جنبش مردمی انجام داده است. مقاله پیش رو درصدد است به این سؤال پاسخ دهد که آیا مداخله نظامی ائتلاف مذکور موجب بین‌المللی شدن مخاصمه در یمن شده است تا بتوان حمایت بیشتری از مردم یمن براساس قواعد حقوق بین‌المللی بشردوستانه و کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو کرد؟ در نهایت به این سؤال پاسخ می‌دهد که بین‌المللی شدن مخاصمه چه تأثیری بر تعهدات دولت‌های عضو ائتلاف و دولت‌های حامی آنها دارد؟ رویه بین‌المللی حاکی از آن است که بستن بنادر تحت شرایطی می‌تواند یک مخاصمه غیر بین‌المللی را به بین‌المللی تبدیل کند که مورد یمن نیز از این موضوع مستثنی نیست. بنابراین ائتلاف ملزم به رعایت قواعد حقوق بشردوستانه در مخاصمه مسلحانه بین‌المللی است.

واژگان کلیدی

مداخله نظامی ائتلاف، ماهیت مخاصمه مسلحانه، بستن بنادر، حقوق بشردوستانه
بین‌المللی

۱. دکتری حقوق بین‌الملل. نویسنده مسئول، miss.sharegh71@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل

مقدمه

در غرب آسیا در سال‌های اخیر حوادث متعددی رخ داده است. سرآغاز این اتفاقات اشغال افغانستان و چندی بعد سقوط صدام حسین در عراق و اشغال این کشور توسط آمریکا بوده است. در سال‌های اخیر این حوادث با اقدامات مردمان کشورهای این منطقه علیه دولت‌های خود در مصر، سوریه، تونس، لیبی، یمن و بحرین رنگ و بویی دیگر گرفته است (اشراقیه، ۲۰۱۶: ۴). یمن نیز از تحولات ناشی از جنبش بیداری اسلامی مصون نمانده است.

مشخص شدن نوع درگیری در یمن برای تبیین این بحران از منظر حقوق بین‌الملل حائز اهمیت است؛ زیرا مخاصمات «بین‌المللی» و «غیربین‌المللی» (داخلی) ناهنجاری‌های بسیاری، از جمله مختل کردن روابط حقوقی اشخاص و دولت‌ها را در پی دارد. این امر باعث شده است تا حقوق‌دانان و نهادهای حقوقی مختلف، حجم گسترده‌ای از تلاش‌های خود را به منظور ضابطه مند کردن مخاصمات و جلوگیری از خودسری طرفین درگیر، به تدوین مقررات و ضمانت اجراها و همچنین تشکیل مراجع رسیدگی به این موارد اختصاص دهند تا در صورت بروز مخاصمات مسلحانه، آزادی انتخاب طرف‌های متخاصم را در به‌کارگیری روش‌ها و وسایل جنگی محدود و از حقوق قربانیان آن حمایت کنند (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۳: ۱۳۱)؛ زیرا بسته به نوع مخاصمه، قواعد حمایتی از نظامیان و غیرنظامیان درگیر در مخاصمه متفاوت است؛ چنان که قواعد حمایتی از قربانیان درگیر در مخاصمه مسلحانه داخلی محدود به ماده ۳ مشترک و پروتکل دوم الحاقی می‌شود. بنابراین، سؤال اصلی که پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به آن برآمده، این است که ماهیت مخاصمه در یمن براساس قواعد و ضوابط حاکم در حقوق بین‌الملل چیست؟ تعیین نوع مخاصمه چه تأثیری بر تعهدات طرفین و دولت‌های حمایت‌کننده از ائتلاف می‌گذارد؟ تحقیق حاضر مبتنی بر این فرض است که مخاصمه یمن به دلیل ابتکارات نظامی نیروهای ائتلاف تغییر ماهیت داده و به مخاصمه بین‌المللی تبدیل شده است و بر این اساس تعهدات طرفین و سایر دولت‌ها براساس قواعد حاکم بر مخاصمات مسلحانه بین‌المللی تعیین می‌شود. بنابر سؤال و فرضیات پیش‌گفته، پژوهش حاضر در دو مرحله زمانی سازماندهی شده است: ۱. ماهیت درگیری قبل از بلاکاید (محاصره دریایی) بنادر در کنترل حوثی‌ها؛ ۲. ماهیت درگیری بعد از وقوع محاصره از سوی بقایای مستعفی دولت یمن و ائتلاف عربی متحد با آن. بررسی و مقایسه وضعیت مخاصمه در یمن در این دو مرحله با یکدیگر پاسخ به سوالات مورد نظر را زمینه‌سازی می‌نماید.

مروری بر تاریخچه یمن

از لحاظ تاریخی، کشور یمن با اتحاد یمن جنوبی و شمالی در سال ۱۹۹۱ ایجاد شده است؛^۱ ولی این کشور از همان ابتدا با مشکلاتی روبه‌رو بوده که زمینه بروز بحران در آن را فراهم کرده است. این عوامل عبارت‌اند از: دولت مرکزی ناکارآمد، وابستگی‌های شدید قبیله‌ای، شورش در شمال کشور، نظام موروثی در جنوب و حضور القاعده (Crash Course: Conflict in Yemen, 2015:1225). در تحولات اخیر جنبش مردمی یمن موسوم به انصارا... که کنترل شهر شمالی صعده را در اختیار داشت، در سپتامبر ۲۰۱۴ پایتخت یمن شهر صنعا را نیز تحت کنترل خود گرفت. این حادثه استعفای عبدالربه منصور هادی، رئیس‌جمهور را در ژانویه ۲۰۱۵ به دنبال داشت. متعاقباً درگیری‌ها در ۱۹ مارس ۲۰۱۵ به سمت شهر جنوبی عدن که میزبان رئیس‌جمهور مستعفی یمن بود، توسعه یافت. در این میدان نیروهای وفادار به رئیس‌جمهور سابق یمن، علی عبدالله صالح، و حوثی‌ها با نیروهای پیرو منصور هادی برای تسلط بر فرودگاه یمن به مبارزه پرداختند. داعش نیز این برهه زمانی را برای فعالیت‌هایش مغتنم شمرد و فعالیت‌هایش را گسترده کرد (Crash Course: Conflict in Yemen, 2015:1225). در ۲۲ مارس رزمندگان جنبش مردمی بر تعز، سومین شهر بزرگ یمن و فرودگاه آن تسلط یافتند (Crash Course: Conflict in Yemen, 2015:1226). به طور خلاصه، طرف‌های عمده مخاصمه در یمن عبارت‌اند از:

۱. حوثی‌ها (که به نام انصارالله نیز شناخته می‌شوند (Alogail, 2015)): این گروه، مبارزان جنبش مقاومت یمن هستند که نام خود را از حسین بدرالدین الحوثی وام گرفته‌اند. مقر آنها در منطقه شمالی صعده به عنوان منطقه‌ای عمدتاً شیعه زیدی است. حوثی‌ها از سپتامبر ۲۰۱۴ کنترل صنعا را در دست گرفتند و در حال حاضر اکثر بنادر غربی یمن در کنترل آنهاست. همچنین حوثی‌ها بخش مرکزی بندر عدن را در اختیار دارند.

۲. علی عبدالله صالح: رئیس‌جمهور یمن از ۱۹۷۸ (که رئیس‌جمهور یمن شمالی بود تا اتحاد دو یمن در سال ۱۹۹۰) تا سقوط^۲ او در سال ۲۰۱۱ به عنوان بخشی از موافقت‌نامه میانجی‌گری از سوی شورای همکاری خلیج فارس در پاسخ به اعتراضات گسترده در برابر او؛ صالح همچنان بر برخی نیروهای امنیتی که علیه منصور هادی،

۱. برای کسب اطلاعات بیشتر درباره تاریخچه یمن، رک: مصطفی فضایی، «مداخله نظامی در یمن از منظر حقوق بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۶، ش ۱، ۱۳۹۵.

۲. در پی اعتراضات گسترده علیه دولت علی عبدالله صالح، وی با پادرمیانی شورای همکاری خلیج فارس قبول کرد از قدرت کناره‌گیری کند.

به او وفادارند کنترل دارد. از این رو صالح برای مقابله با منصور هادی با حوثی‌ها متحد شده است، هرچند علی عبدالله صالح، شیعه زیدی است (که اکثریت جمعیت شیعه در یمن هستند)، اما غالب دولت او از جمعیت سنی متشکل گردیده بود؛ از این رو از حمایت سنی‌ها نیز برخوردار است (Crash Course: Conflict in Yemen, 2015:1227). در حال حاضر وفاداران به صالح در کنار حوثی‌ها به مبارزه می‌پردازند.

۳. منصور هادی: رئیس دولت مستعفی یمن که قبلاً معاون اول علی عبدالله صالح بود و در سال ۲۰۱۲ رئیس‌جمهور یمن شد؛ اما در ژانویه ۲۰۱۵ و در پی خیزش مردمی استعفا کرد و پس از فرار از بازداشت به عدن گریخت و در آنجا به سازماندهی حمایت‌کنندگان خود پرداخت.

۴. القاعده در شبه‌جزیره عربی: سازمان مجاهدان مسلمان که ابتدا در عربستان و یمن فعال بود، با گروه‌های القاعده یمن و شاخه عربستان در ژانویه ۲۰۰۹ با تقویت در جنوب یمن ادغام شده است.

اما در کل بازیگران اصلی این میدان از یک طرف انصارالله همراه وفاداران به صالح و از سوی دیگر دولت و هواداران و متحدان منصور هادی هستند.

با وخامت اوضاع، رئیس‌جمهور مستعفی (SC/RES/2216, 14 April 2015, preamble)، منصور هادی، از کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس رسماً درخواست کمک کرد و کشورهای عضو ائتلاف به رهبری عربستان سعودی درخواست وی را با ارسال نامه‌ای به دبیرکل ملل متحد و رئیس شورای امنیت اجابت کردند (S/2015/217, 27 March 2015). البته در ۲۳ مارس ۲۰۱۵ وزیر امور خارجه دولت مستعفی یمن از دولت‌های عضو گروه ضربت شورای همکاری خلیج فارس خواست تا به او برای مقابله در برابر انصارالله کمک کنند (Eqbali and Fitch, 2015). در این ائتلاف ضد انصارالله، عربستان نقش کلیدی دارد.

عربستان در سال‌های اخیر وضعیت متفاوتی در یمن دنبال کرده است. این کشور در سال ۲۰۰۹ به اقدامات صالح علیه حوثی‌ها پیوست. پس از تخلیه سفارت عربستان در صنعا، سفیر سعودی، در عدن و در سفارت کشورهای حاشیه خلیج فارس قرار گرفت. عربستان سعودی با فرماندهی ائتلاف ضد انصارالله شامل نیروهای چهار کشور عربی قطر، کویت، امارات متحده عربی و بحرین با عنوان عملیات «طوفان قاطعیت»^۱ شروع به حمله به مواضع و شهرهای یمن کرد. این حملات که شامل بمباران هوایی و

محاصره دریایی بنادر یمن می‌شود، از خاک عربستان فرماندهی می‌شود.^۱ حال با روشن شدن برخی مسائل، به نوع مخاصمه در یمن می‌پردازیم. لازم است این امر آگاهی اجمالی از انواع مخاصمات است تا با توجه به قواعد موجود در حقوق بین‌الملل، ماهیت و نوع مخاصمه یمن را تشریح نماییم.

دسته‌بندی مخاصمات مسلحانه

تجربه تاریخی به خصوص فضای حاکم بر جهان معاصر بیانگر این است که جوامع بشری را از رویارویی با درگیری‌های مسلحانه گریزی نیست و وقوع چنین پدیده تلخ و شومی، واقعیت اجتناب‌ناپذیر دنیای امروز است. در گذشته واژه مخاصمه ناظر بر تخاصم میان دولت‌ها بوده است؛ چنان که ژان ژاک روسو می‌گوید: «جنگ رابطه دولت با دولت است» (Momtaz, 1998: 487) و حقوق بین‌الملل کلاسیک به مخاصمات مسلحانه بین‌المللی ناظر است و به مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی هیچ‌گونه توجهی نداشته است (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۳: ۱۳۳). مخاصمات مسلحانه هم در جوامع بین‌المللی و هم در جوامع داخلی روی می‌دهند. در عرصه بین‌المللی جنگ میان دولت‌ها اتفاق می‌افتد؛ در حالی که در جوامع داخلی، جنگ در قلمرو یک دولت به وقوع می‌پیوندد. اولی را مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و دومی را مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی می‌نامند. برخی عقیده دارند که مرز واضحی میان این دو نوع مخاصمه وجود ندارد (اشراقیه، ۲۰۱۶: ۳). گرچه تلاش‌های زیادی نیز به منظور برداشتن این مانع صورت گرفته، اما تا کنون موفقیتی در این زمینه حاصل نشده است.

۱. مخاصمات مسلحانه بین‌المللی

طبق ماده ۲ مشترک چهار کنوانسیون ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹، مخاصمه مسلحانه بین‌المللی عبارت است از: «هرگونه جنگ اعلام شده یا هرگونه مخاصمه مسلحانه که میان دو یا چند دولت معظم متعاهد روی دهد، ولو آنکه یکی از دولت‌ها وجود حالت جنگ را تصدیق نکرده باشد (Geneve convention 1949, Art.2).

ماده فوق بیانگر نکاتی است، از جمله اینکه اولاً، مخاصمات مسلحانه بین‌المللی مخاصماتی هستند که میان دول معظم متعاهد روی می‌دهند و این وضعیت زمانی

1. <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2015/03/saudi-ambassador-announces-military-operation-yemen-150325234138956.html> visited 2016

۲. واژه در «مخاصمه مسلحانه داخلی بین‌المللی شده» توسط دادگاه بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق به کار گرفته شده است؛ یعنی رویه قضایی آن را استخراج کرده است.

است که یک یا چندین دولت در مقابل دولت دیگر به نیروی مسلح متوسل می‌شوند.^۱ ثانیاً، شدت و میزان و همچنین مدت زمان چنین مخاصماتی متفاوت و متغیر است. ثالثاً، عدم اعلام حالت جنگی یا عدم شناسایی آن از سوی طرفین مخاصمه، ملاک و ضابطه‌ای برای تشخیص مخاصمات مسلحانه بین‌المللی نیست.

تفسیر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از ماده ۲ مشترک کنوانسیون‌های ژنو نیز بیان می‌دارد: «هر اختلافی که بین کشورها بروز نماید و منجر به ورود نیروهای مسلح شود... صرف نظر از اینکه چقدر این مخاصمه به طول انجامد و چقدر انسان در آن کشته شود، یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی است» (Pictet et al., 1952) بنابراین می‌توان گفت هر اختلافی که بین دولت‌ها به وجود آید و موجب درگیری و در نتیجه به کارگیری نیروی مسلح میان آنها شود یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی و به معنای ماده ۲ مشترک کنوانسیون چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو است. بر این نوع مخاصمات قواعد حقوق بشردوستانه بین‌المللی مندرج در کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل اول الحاقی و حقوق بین‌الملل بشر به طور کامل حاکم است (Vite, 2009: 73).

۲. مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی

در حال حاضر، درگیری مسلحانه بین دولت‌ها به ندرت اتفاق می‌افتد و بیشتر درگیری‌ها از نوع مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی است که در قلمرو داخلی دولت‌ها روی می‌دهند (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۳: ۱۳۵). ماده ۳ مشترک کنوانسیون چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و مکمل آن پروتکل الحاقی شماره ۲ به کنوانسیون‌های ژنو در سال ۱۹۷۷ در مورد مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی هستند (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۳: ۱۳۱). تعریف مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی مطابق ماده ۳ مذکور بدین صورت است که چنین مخاصماتی ویژگی بین‌المللی ندارند و در قلمرو یک دولت میان نیروهای مسلح حکومتی، گروه‌های مسلح غیربین‌المللی مطابق ماده ۱ پروتکل الحاقی شماره ۲ همراه با تحقق شرایطی است و گروه‌های مسلح مخالف باید این شرایط را داشته باشند. شرایط مذکور عبارت‌اند از: برخورداری از نیروهای مسلح سازمان‌یافته و داشتن یک فرمانده مسئول و نیز کنترل بخشی از قلمرو کشور تا مجموع اینها موجب عملیات نظامی مداوم و مجتمع و نیز اجرای پروتکل حاضر شود.^۲ در حالی که پروتکل دوم ملاک مهم‌تر و بیشتری را برای اعمال مقررات بشردوستانه لازم می‌داند.

1 . International Law Association, Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, 2010.

2 . Prosecutor v. Dusko Tadic, case no. IT-94-1-A, Appeal judgment, 15 July 1999, para 70.

در یک ارزیابی نهایی می‌توان گفت مخاصمه مسلحانه بین‌المللی مخاصمه‌ای است که میان دولت‌ها با توسل به نیروهای مسلح روی می‌دهد؛ اما مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی مخاصمه‌ای است که در قلمرو یک دولت میان نیروهای مسلح حکومتی و گروه‌های مسلح مخالف یا بین خود این گروه‌ها در یک مدت زمان متعارف روی می‌دهد. برخی عقیده دارند در اطلاق عنوان بین‌المللی یا غیر بین‌المللی به مخاصمات، ملاحظات سیاسی نقش ویژه دارند (اشراقیة، ۲۰۱۶: ۲).

با آغاز درگیری‌ها در یمن، شورای امنیت با صدور قطعنامه ۲۰۱۴ (۲۰۱۱) از مقامات یمنی خواست تا «تعهدات خود را ذیل حقوق بشردوستانه و حقوق بشر انجام دهند» (SC/RES/2014, 21 October 2011, para.5). با آغاز تظاهرات مردمی از فوریه ۲۰۱۱، سرکوب و برخورد شدید حکومت با مردم که موجب کشته شدن صدها و مجروح شدن هزاران نفر شد، وضعیت اسفبار یمن در گزارش کمیساری عالی حقوق بشر تجلی پیدا کرد و از حکومت خواسته شد تعهداتش را براساس حقوق بشردوستانه انجام دهد (A/HRC/18/21, 16 September 2011).

وقوع درگیری‌ها در یک کشور، وجود دو عنصر دیگر را برای امکان اجرای ماده ۳ مشترک لازم می‌کند: ۱. شدت درگیری به حدی رسیده باشد که طبق گفته دیوان بین‌المللی یوگسلاوی سابق در رأی تادیچ، «مخاصمه بین نیروهای حکومتی و گروه مسلح سازماندهی شده یا بین دو گروه این‌چنینی در یک دولت در گرفته باشد». به عبارت دیگر، مخاصمه باید به حداقلی از شدت رسیده باشد. ۲. گروه مسلحانه باید به عنوان «طرف مخاصمه» لحاظ شود؛ بدین معنا که باید بتوان آن را به عنوان یک گروه مسلحانه سازماندهی شده در نظر گرفت و بدین منظور باید تحت فرماندهی باشد. این بدان معناست که این گروه باید از یک حداقل سازماندهی برخوردار باشد تا بتواند به صورت مداوم عملیات انجام دهد (Kolb, 2014:108-109).

گزارش‌هایی که توسط نهادها و سازمان‌های بشردوستانه صادر شد (A/HRC/24/34, 25 July 2013, para.19; A/HRC/18/21, 18 November 2011, para. 15) گویای آن است که درگیری بین وفاداران به منصور هادی و حوثی‌ها منجر به کشته شدن هزاران نفر، بی‌خانمانی، عدم دسترسی به غذا و آب آشامیدنی سالم شده است؛ بنابراین جای تردیدی برای اعمال ماده ۳ مشترک باقی نمی‌ماند. با این حال، گزارش‌ها حاکی از وخامت اوضاع در یمن است، به طوری که می‌توان به راحتی

گفت مخاصمه یمن حتی شدتی بیش از این داشت.^۱ حال که چنین بوده، این سؤال طرح می‌شود که آیا نمی‌توان حمایتی بیشتر از آنچه در ماده ۳ مشترک پیش‌بینی شده است، برای مردم یمن قائل شد؟ به عبارت دیگر، آیا می‌توان پروتکل دوم را در مورد یمن قابل اعمال دانست؟

پروتکل دوم الحاقی به کنوانسیون ژنو مصوب ۱۹۷۷، دو معیار را برای امکان اجرای پروتکل لازم می‌داند: اول اینکه نیروهای مخالف بر بخشی از سرزمین مسلط شده باشند. دوم آنکه نیروی مخالف قادر به اجرای پروتکل باشند (Additional protocol II of Geneva convention 1949, Art I). به عبارت دیگر، قوای شورشی توانسته باشند بخشی از سرزمین دولتی را که با آن می‌جنگند به کنترل خود در آورند به گونه‌ای که بتوانند عملیات نظامی را به صورتی مداوم و متمرکز انجام دهند و به مقررات پروتکل عمل کنند (ممتاز، رنجبریان، ۱۳۹۳: ۸۳). این شرط گویای آن است که گروه شورشی از یک سازماندهی برخوردار باشد تا عملیات‌هایشان را به صورت منسجم و تحت هدایت و رهبری انجام دهند نه آنکه به صورت خودسرانه و بدون انضباط اقداماتی را انجام دهند. همان‌طور که پیش از این اشاره شد، گروه اصلی مخالف حکومت، حوثی‌ها بودند. از همان ابتدای فعالیت، آنها شهر صعده را تحت تسلط درآورده و کنترل خود را بر مناطق شمالی آمران، الجعف و حجاب گستراندند. پر واضح است تحقق چنین امری بدون وجود حداقل سازمان‌یافتگی و فرماندهی مناسب مقدور نبود. بنابراین جای تردیدی برای اعمال پروتکل دوم الحاقی ۱۹۷۷ بر وضعیت یمن باقی نمی‌ماند. بنابراین طرفین مخاصمه علاوه بر رعایت ماده ۳ مشترک، ملزم به رعایت قواعد پروتکل دوم الحاقی به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو در زمینه حمایت از غیرنظامیان در مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی هستند (شفیعی بافقی، هنجنی، ۱۳۹۲: ۲۳-۲۵).

۳. مخاصمه مسلحانه بین‌المللی شده

به رغم اینکه از منظر حقوق بین‌الملل بشردوستانه، درگیری‌های مسلحانه‌ای که روی می‌دهند از دو حالت «بین‌المللی» یا «غیربین‌المللی» خارج نیستند، اما حالت سومی نیز متصور است. بدین شکل که مخاصمه مسلحانه داخلی این قابلیت را دارد

1 . Security Council Meeting Records for 29 March 2012 (S/PV.6744). See also United Nations High Commissioner for Refugees '2014 UNHCR country operations profile - Yemen', <http://www.unhcr.org/pages/49e486ba6.html>. & United Nations High Commissioner for Refugees, 'UNHCR worried about refugees and displaced people in strife torn Yemen', 3 June 2011, <http://www.refworld.org/cgi->

که با دخالت دولت‌های خارجی، به مخاصمه مسلحانه بین‌المللی تغییر شکل دهد. بدین ترتیب در عرصه روابط خصمانه فی‌مابین دولت‌ها با صورت دیگری از مخاصمه مسلحانه مواجهه هستیم که در اصطلاح به آن مخاصمه مسلحانه داخلی بین‌المللی شده می‌گویند. بنابراین یک مخاصمه ممکن است در آن واحد هر دو ویژگی، هم جنبه بین‌المللی و هم جنبه غیربین‌المللی را داشته باشد (ممتاز و رنجبریان، ۱۳۸۶: ۱۱۱). چنین مخاصماتی را مخاصمات مسلحانه مختلط یا مخاصمه مسلحانه داخلی بین‌المللی شده می‌نامند. در این نوع مخاصمه طرفین درگیر معلوم نیستند؛ زیرا از نظر عده‌ای از دولت‌ها، بین‌المللی و به عقیده عده‌ای دیگر از دولت‌ها، داخلی است.^۱ به نظر می‌رسد نوع مخاصمه در یمن را میتوان در این دسته اخیر طبقه بندی کرد.

بررسی ماهیت مخاصمه یمن

مشخص شدن ماهیت مخاصمه در یمن اهمیت دارد؛ زیرا اولاً مشخص‌کننده مقررات حاکم بر مخاصمه و همچنین تعهدات طرفین آن و حمایت‌کنندگان ایشان نسبت به قواعد بین‌المللی و مسئولیت آنها به سبب نقض این قواعد و مقررات است. ثانیاً مشخص‌کننده تناسب قواعد حقوق بین‌الملل با دخالت و حمایت بین‌المللی در این مخاصمه است.

در بادی امر، با توجه به اینکه مخاصمه در یمن دارای شروط در نظر گرفته‌شده برای مخاصمه غیربین‌المللی است، در غیربین‌المللی بودن مخاصمه یمن تردیدی وجود ندارد. این شروط عبارت‌اند از: خشونت مسلحانه طولانی‌مدت، وجود گروه‌های مسلح سازمان‌یافته، کنترل بخش مشخصی از قلمرو کشور و توانایی رعایت حقوق بشردوستانه از سوی طرفین مخاصمه (Paulus & Vashakmadze, 2009:101). همچنین برخی کنترل بخشی از سرزمین را از سوی گروه شورشی مستلزم انجام عملیات نظامی و همچنین اعمال حاکمیت دوفاکتو (غیررسمی) می‌دانند (Schmitt, 2012: 255).

اما ورود ائتلاف عربی به رهبری عربستان سعودی و اتخاذ استراتژی‌های جنگی از جمله بلاکید (محاصره) دریایی بنادر یمن از سوی نیروهای ائتلاف عربی تردیدهایی را نسبت به تغییر مخاصمه از مخاصمه غیربین‌المللی به مخاصمه بین‌المللی شده ایجاد می‌کند.

گسترده‌گی هرکدام از این موضوعات مستلزم این امر است که با در نظر گرفتن جداگانه هر یک از این وقایع به تجزیه و تحلیل ماهیت مخاصمه در یمن بپردازیم. همان‌طور که برخی

۱. برای مثال جنگ بین هند و پاکستان در سال ۱۳۷۱ بر سر بنگلادش با چنین وضعیتی مواجه بود. این مخاصمه سرانجام به استقلال بنگلادش انجامید.

بیان کرده‌اند، با توجه به تفاوت ماهیت و انگیزه ورود حامیان بین‌المللی طرفین مخاصمه ناگزیر به بررسی موردی ورود آنها هستیم (Ishan Jan, Lawan Haruna, 2015: 792).

۱. تأثیر مداخله ثالث در میدان مبارزه در یمن

در ۲۵ مارس ۲۰۱۵ عربستان سعودی مداخله نظامی خود را با عنوان «طوفان قاطعیت» در جنگ داخلی یمن آغاز کرد. این مداخله شائبه تغییر ماهیت مخاصمه در یمن را از «مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی» به «مخاصمه مسلحانه بین‌المللی» ایجاد کرده است.

دادگاه بین‌المللی کیفری یوگسلاوی سابق در پرونده تادیچ بیان کرده است: «مخاصمه مسلحانه زمانی وجود دارد که توسل به نیروی مسلح بین کشورها یا خشونت مسلحانه طولانی‌مدت بین مقامات دولتی و گروههای سازمان‌یافته یا بین چنین گروههایی در یک کشور وجود داشته باشد» (Prosecutor v. Tadic. Case No. IT-94-1, 26 January 2000: para. 70). این تعریف شامل هر دو مخاصمه بین‌المللی و غیربین‌المللی مسلحانه است (Ishan Jan, Lawan Haruna, 2015: 792).

سؤال مداوم در این زمینه این است که آیا ورود ائتلاف عربی به یمن ماهیت مخاصمه را در این کشور تغییر می‌دهد؟ زیرا معمولاً مداخله کشوری ثالث در مخاصمه غیربین‌المللی موجب تغییر ماهیت آن می‌شود (Jinks, 2003: 3). همچنین دیوان بین‌المللی دادگستری در آرای متعدد، کشورها را از مداخله در امور داخلی یکدیگر منع کرده است؛ زیرا مداخله نظامی در کشوری مستقل غالباً موجب نقض حقوق بین‌الملل عرفی و قاعده عدم مداخله و منع توسل به زور ذیل بند ۴ ماده ۲^۱ منشور ملل متحد می‌گردد (ICJ Rep 1986, para 187-201). همچنین توسل به زور شامل موارد تهدید به استفاده از قوای نظامی علیه تمامیت ارضی کشور دیگر می‌شود (Ruiz, 1997: 15). درباره مداخله ائتلاف عربی به رهبری عربستان باید توجه کرد که این مداخله به درخواست و در حمایت از رئیس‌جمهور مستعفی یمن بوده است. مداخله در یک مخاصمه غیربین‌المللی که در حمایت از یکی از طرف‌های درگیر باشد موجب تغییر ماهیت مخاصمه نخواهد شد (Ishan Jan, Lawan Haruna, 2015: 793). برای آنکه یک مخاصمه غیربین‌المللی، بین‌المللی شود، مداخله باید در دو یا چند کشور که به طور مؤثر با یکدیگر به طور مستقیم یا از طریق نمایندگان غیررسمی (دوفاکتو) در حال جنگ هستند، صورت گیرد (Carswell, 2003: 149).

۱ . بند ۴ ماده ۲: «کلیه اعضا در روابط بین‌المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مبیانت داشته باشد، خودداری خواهند کرد.»

هنگامی که صحبت از حمایت می‌شود، پیش از پاسخ به این مسئله که آیا چنین حمایتی به بین‌المللی شدن مخاصمه می‌انجامد، مشروعیت مداخله دولت‌های حامی و پشتیبان در امور کشور مداخله‌شونده، مطرح می‌شود. بنابر نظر دکترین، باید بین دو نوع مداخله تمییز قائل شد: مداخله در راستای حمایت از گروه شورشی و در پی درخواست آنها (Wilmshurst, 2012)؛ مداخله با درخواست مقامات رسمی. دیوان بین‌المللی دادگستری مداخله‌ای را که به درخواست حکومت قانونی صورت گرفته باشد، به عنوان عملی که «می‌تواند مجاز باشد» (ICJ Rep.1986, para. 246) مد نظر قرار داده است. دیوان بین‌المللی دادگستری به درستی کلمه «می‌تواند» را به کار برده است؛ زیرا مداخله به نفع دولت در تمام موارد نمی‌تواند مشروع و قانونی لحاظ شود و این امر بستگی زیادی به رعایت قواعد حقوق بشردوستانه و حقوق بشر حین مخاصمه دارد.

دولت‌ها بنابر اصول حقوق بین‌الملل و اسناد متعدد از جمله منشور ملل متحد (ماده ۲ (۷)) و قطعنامه‌های ۲۶۲۵ (۱۹۷۰)،^۱ ۳۷۷ (۱۹۵۰)،^۲ ۲۱۳۱ (۱۹۶۵)^۳ مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد، متعهد شدند از مداخله در امور سایر کشورها از طریق کمک به شورشیان بپرهیزند. دولت‌ها نمی‌توانند به این بهانه که شورشیان از آنها درخواست کمک کردند، به آنها کمک کنند و عمل خود را موجه بدانند؛ زیرا اگر این‌گونه باشد، دیگر اصل منع مداخله ماهیت خود را از دست خواهد داد (ICJ Rep.1986, para.171). با این حال، نباید از گفته‌های پیشین نیز صرف‌نظر کرد و چشم را بر حقایق بست. توجه به وضعیت جاری در کشور مداخله‌شونده می‌تواند تا حدی پیش رود که حتی وضعیت را به نفع کمک به شورشیان تغییر دهد. اگرچه یک طرف مخاصمه یمن بقایای دولتی است که سابقه برخورداری از عناصر مشروعیت بخش را داشته است، اما واقع امر این است که مخاصمه یمن در بین گروه‌هایی جریان دارد که هر یک بر بخشی از خاک آن مسلط هستند.

مسئله حمایت از مردم در برابر حکومتی که نمی‌خواهد یا نمی‌تواند از مردمش در برابر جنایات شدید از جمله ژنوسید، جنایت جنگی و جنایات علیه بشریت دفاع کند، موجب شد دولت‌های عضو سازمان ملل متحد در نشست سران سال ۲۰۰۵ مسئله مسئولیت حمایت را طرح کنند. بنابر سندی که طی این نشست صادر شد،

1 . A/RES/25/2625, 24 October 1970.

2 . A/RES/377, 3 November 1950.

3 . A/RES/2165, 21 December 1965.

دولت‌ها متعهد شدند در مواردی که بدان اشاره شد، با مجوزی که شورای امنیت صادر می‌کند، در راستای حمایت از مردم سرزمین مذکور برآیند (A/RES/60/1, 24).¹ پیش از این سند، ماده ۳ از پروتکل دوم الحاقی به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو چنین بیان می‌دارد: «هیچ‌یک از مواد این پروتکل، مستمسکی نخواهد بود برای صدمه زدن به حاکمیت یک دولت یا مسئولیت یک حکومت در حفظ یا اعاده نظم عمومی یا دفاع از وحدت ملی یا تمامیت ارضی دولت با استفاده از همه روش‌های قانونی». از این ماده این‌طور برداشت می‌شود که تعهد دولت‌ها در مداخله نکردن در مخاصمه، مشروط است به رعایت روش‌ها و ضوابط قانونی؛ یعنی همان روش‌هایی که حقوق بشردوستانه می‌گوید (ممتاز و رنجبران، ۱۳۸۶: ۹۵). از عبارت پیشین چنین برداشت می‌شود که در صورتی که دولت حاکم یا نیروهایی که از طرف حکومت عمل می‌کنند، اصول حاکم بر مخاصمات از جمله حقوق بشر و حقوق بشردوستانه را رعایت نکنند، ممنوعیت مداخله در مخاصمه برای کمک به مردم برداشته می‌شود (Milanovic, 2010). چنین مداخله‌ای مشروع و موجه است. بنابراین، معیار مشروعیت مداخله براساس رعایت قواعد حقوق بشردوستانه توسط طرفین شناخته می‌شود (Higgins, 1972: 172).

گزارش‌های صندوق جمعیت سازمان ملل متحد، سازمان بین‌المللی خوار و بار کشاورزی (فائو)، سازمان عفو بین‌الملل، سازمان صلیب سرخ، دیدبان حقوق بشر و ... حاکی از نقض قواعد حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، از جمله استفاده از ابزارهایی است که قادر به رعایت اصل تفکیک و تمایز بین اهداف نظامی و غیرنظامی نیست مانند بمب‌های خوشه‌ای؛ نقض سایر اصول حقوق بشردوستانه، از جمله حمله به مدارس و مراکز بهداشتی، درمانی، حمله به نیروهای سازمان ملل و جنایات بی‌شمار دیگر که توسط کشورهای عضو ائتلاف طی حمله به یمن صورت گرفته است؛^۱ به طوری که طبق گزارش صلیب سرخ، تا کنون ۳۰۸۰۰ نفر در یمن بر اثر حملات کشته و یک میلیون نفر بی‌خانمان شده‌اند.^۲ همچنین بمباران فرودگاه و محاصره دریایی یمن موجب کمبود شدید مواد غذایی، دارویی و آب آشامیدنی سالم شده است. بنابراین کشورهای عضو ائتلاف که از طرف دولت مستعفی یمن دعوت به اعاده صلح و

1 . Crisis in Yemen/ UNFPA, available at: <http://www.unfpa.org/emergencies/crisis-yemen> & Amnesty international: Yemen: a forgotten crisis, available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/09/yemen-the-forgotten-war/>, also Human right Watch, Yemen, available at: <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/yemen>, & FAO, Yemen crisis, available at: <http://www.fao.org/emergencies/crisis/yemen/en/>

2 . The Humanitarian Situation in Yemen is Catastrophic, available at: <https://www.icrc.org/en/document/yemen-catastrophic-cost-conflict>

امنیت در این کشور شدند، نه تنها امنیتی را ایجاد نکردند، بلکه با نقض قواعد حقوق بشر و بشردوستانه، حقوق اساسی بشر را نادیده انگاشتند. بنابراین شاید بتوان براساس گفته‌های پیشین و ماده ۳ پروتکل الحاقی دوم، امکان مداخله به نفع مردم یمن را متصور شد. از این رو وخامت اوضاع موجب شد تا ایران کمک‌های بشردوستانه‌ای را که شامل غذا، دارو و چادر می‌شود، از طریق سازمان هلال احمر و پس از هماهنگی با سازمان صلیب سرخ، از طریق بندر جنوبی (بندر عباس) به یمن بفرستد؛ اما عربستان به دلیل اعمال محاصره دریایی مانع ارسال اقلام مذکور به یمن شد.^۱

علاوه بر این، برخی از دولت‌ها گزارش‌هایی را به دبیرکل ارائه دادند مبنی بر آنکه کشتی‌هایی را مورد بازرسی قرار داده‌اند که حاوی سلاح و مهماتی است که طبق بررسی‌هایشان، ساخت ایران است و احتمالاً برای ارسال به حوثی‌ها تعبیه شده است. به عبارت دیگر، این کشورها مدعی هستند که ایران به گروه حوثی‌های یمن کمک‌های نظامی می‌کند.^۲ (S/2016/649, 26 July 2016, para. 23). این ادعا از جانب دولت ایران مورد تأیید رسمی قرار نگرفته است.

از طرف دیگر، کمک به طرف‌های نقض‌کننده حقوق بشر و بشردوستانه در واقع کمک به تداوم این نقض و ادامه جنایت است. در ژوئن ۲۰۱۵، سخنگوی نظامی ایالات متحده آمریکا اذعان داشت: «آمریکا به ائتلاف پشتیبانی اطلاعاتی و به اشتراک‌گذاری اطلاعات، ارائه کمک‌های هدفمند، پشتیبانی، مشاوره و حمایت‌های لجستیکی که شامل سوخت‌گیری هوایی می‌شود، ارائه می‌دهد».^۳ این حمایت‌ها در حالی صورت می‌گیرد که شورای امنیت در قطعنامه ۲۱۴۰ (۲۰۱۴) «هر گونه برنامه‌ریزی، هدایت یا ارتکاب افعالی را که موجب نقض حقوق بین‌الملل بشر و بشردوستانه یا سوءاستفاده از حقوق بشر در یمن می‌شود» (SC/RES/2140, 26 February 2014: 18(c)) ممنوع اعلام کرد. بنابراین نقض این موارد موجب مسئولیت کشور خاطی می‌شود. علاوه بر این، سازمان‌های بشردوستانه از جمله دیدبان حقوق بشر از کشورها خواسته‌اند از

1 . Iran Aid Ship Ready to Set Sail for Crisis-hit Yemen, available at: <http://www.presstv.ir/Detail/2015/05/10/410342/iran-yemen-oman-saudi-IRCS-ICRC>

2 . Briefing by the Chair of the 1737 Iran Sanctions Committee, 15 December 2015, available at: <http://www.whatsinblue.org/2015/12/briefing-by-the-chair-of-the-1737-iran-sanctions-committee.php#>

3 . Human Right Watch, Saudi Coalition Airstrikes Target Civilian Factories in Yemen, 11 July 2016, available at: <https://www.hrw.org/news/2016/07/11/saudi-coalition-airstrikes-target-civilian-factories-yemen>

فروش سلاح و تجهیزات به طرفین مخاصمه خودداری کنند.^۱ اما آیا این حمایت‌ها را می‌توان برای بین‌المللی شدن مخاصمه کافی دانست؟ در این باره هرچند برخی حقوق‌دانان آمریکا را طرف مخاصمه یمن محسوب می‌کنند (Ishan Jan, Lawan 797: 2015, Haruna)، اما در حقیقت حمایت‌های غیرمستقیم آمریکا را نمی‌توان برای بین‌المللی شدن مخاصمه کافی دانست (Weizmann, 2015)؛ زیرا کمک نظامی کشور ثالث به بقایای دولت مستعفی برای سرکوب مخالفان در یک درگیری مسلحانه غیربین‌المللی موجب تغییر وضعیت آن درگیری نمی‌شود؛ اما این بدان معنا نیست که از اجرای قواعد بشردوستانه معاف هستند، بلکه همچنان به احترام به اجرای مقررات حقوق بشردوستانه ملزم‌اند (ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۲: ۵۲).

۲. محاصره دریایی در حقوق بین‌الملل

طبق قوانین و مقررات بین‌المللی، دو نوع محاصره دریایی یا بلوکید^۲ وجود دارد: بلوکید صلح‌آمیز یا بدون توسل به زور و بلوکید مخاصمه‌جویانه؛ مورد اول، تنها روی کشتی‌های دولتی که محاصره نسبت به آن صورت گرفته است، اعمال می‌شود.^۳ در این نوع تحریم که محمل آن شرایط غیرجنگی است و به «تحریم آرام»^۴ مشهور است، کشورهای تحریم‌کننده ناوهای جنگی خود را برای مداخله در روابط تجاری کشورهای هدف به بندرگاه یا سواحل معینی که با آنها در جنگ نبودند، می‌فرستند (محمدی مطلق، ۱۳۹۴: ۲۸). با توجه به شرایط کنونی بدیهی است حوثی‌ها را نمی‌توان به عنوان دولت در نظر گرفت؛ بنابراین امکان اعمال چنین محاصره‌ای علیه این گروه مردود اعلام می‌شود. مورد دوم، عبارت است از یکسری عملیات مخاصمه‌جویانه به منظور جلوگیری از ورود یا خروج کشتی‌ها یا هواپیماهای همه دولت‌های بی‌طرف و دشمن به فرودگاه‌ها یا بنداری که تحت کنترل یا اشغال نیروهای دشمن قرار دارند. هدف از اعمال این محاصره، جلوگیری از انتقال و جابه‌جایی کالا و اشخاص به یا از سرزمین دشمن است (Boleslaw, 2005: 421). به عبارت دیگر، محاصره موجب قطع

1. <https://www.hrw.org/report/2015/11/26/what-military-target-was-my-brothers-house/unlawful-coalition-airstrikes-yemen>.

2. Blockade

۳. محاصره دریایی بدون توسل به زور براساس حقوق بین‌الملل، غیرقانونی است مگر آنکه شورای امنیت مجوز آن را صادر کرده باشد. شورای امنیت با صدور قطعنامه ۲۲۶۱ (۲۰۱۵) از تمام دولت‌ها خواست کلیه اقدامات لازم را اتخاذ کنند تا از صدور و عرضه مستقیم یا غیرمستقیم سلاح و تجهیزات به اشخاص و نهادهایی که توسط کمیته تحریمی یمن (۲۱۴۰) تعیین شده است، جلوگیری کنند.

4. Pacific Blockades

هرگونه ارتباط میان دریا و سواحل یک کشور می‌شود و در نتیجه از ورود یا خروج کلیه کشتی‌ها اعم از دشمن یا بی‌طرف، نظامی یا غیرنظامی، دولتی یا خصوصی، تجاری یا غیرتجاری ممانعت خواهد شد و منطقه محصور در کنترل کامل کشور محاصره‌کننده قرار می‌گیرد (ضیایی بیگدلی، ۱۳۹۲: ۲۶۱). این طریقه مبارزه وسیله اجبار غیرمستقیمی است که به تدریج موجب کاهش توان پایداری دشمن خواهد شد. البته این موضوع با اقداماتی که حکومت برای جلوگیری از ورود یا خروج اقلام از مناطق تحت کنترل گروه‌های مسلح مخالف اتخاذ می‌کند، متفاوت است. این امر به معنای شناسایی این گروه‌ها به عنوان متخاصم نیست. حکومت سیرالئون به منظور ارسال سلاح به گروه شورشی راف و جلوگیری از خارج کردن الماس از این کشور طی فرایند کیمبرلی چنین اقداماتی را اتخاذ کرده است.^۱

استفاده از محاصره دریایی به عنوان یک شیوه جنگی، به قرن ۱۶ و به زمانی که پس از وقوع جنگ کریمه، موافقت‌نامه پاریس ۱۸۶۵ منعقد شد، بازمیگردد. توسعه‌های بعدی محاصره دریایی به عنوان یک روش جنگ دریایی با برگزاری کنفرانس دریایی لندن ۱۹۰۸-۱۹۰۹ که موجب صدور اعلامیه لندن شد^۲ و با اعلامیه سن رمو ۱۹۹۴ ادامه یافت. همان‌طور که اشاره شد، محاصره دریایی به عنوان شیوه‌ای جنگی شناخته شده است که تنها در مداخلات مسلحانه بین‌المللی اجرا می‌شود و این موضوع در اعلامیه لندن و سن رمو تأکید شده است. این روش جنگی در مداخلات بین‌المللی متعددی از جمله جنگ کره ۵۳-۱۹۵۰ (آمریکا علیه کره شمالی)، هند علیه بنگلادش (۱۹۷۱)، جنگ ایران و عراق (۸۸-۱۹۸۰) محاصره یوگسلاوی توسط نیروهای ناتو (Heintschel & Heinegg, 2015) یا در زمان جنگ‌های داخلی، مانند محاصره دریایی تیمور شرقی توسط اندونزی (1: 1977: Tanter) و محاصره غزه توسط اسرائیل صورت گرفته است.

توجه به تعریفی که کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو از مداخله مسلحانه بین‌المللی ارائه می‌دهد و توجه به وضعیت یمن آشکار می‌کند که نمی‌توان مداخله جاری در یمن را بین‌المللی و حایز شروط لازم در ماده ۲ کنوانسیون ژنو دانست. ارائه این مصادیق راجع به محاصره دریایی در جنگ، این سؤال را طرح می‌کند که چگونه

1 . <https://www.kimberleyprocess.com/>

۲ . اعلامیه لندن به تصویب نرسید، اما می‌توان آن را به منزله عرف بین‌المللی تلقی کرد، زیرا کشورها آن را اجرا می‌کنند. ر.ک:

Terry D. Gill, Dieter Fleck, *The Handbook of the International Law of Military Operations*, Oxford University Press, 2011, p.364.

می‌توان قائل به امکان اعمال این روش جنگی در مخاصمه مسلحانه داخلی شد؟ اعمال این شیوه چه تأثیری بر ماهیت مخاصمه دارد؟

الف) پرونده پرایز^۱

محاصره دریایی نخستین بار طی جنگ داخلی آمریکا از سوی رئیس‌جمهور وقت، آبراهام لینکلن، علیه کنفدراسیون ایالات آمریکا استفاده شد. طی شکایت تاجران شمالی علیه نیروی دریایی آمریکا به دلیل توقیف کشتی‌هایشان توسط کشتی‌های جنگی آمریکا، پرونده‌ای با عنوان پرایز طرح شد. در این پرونده خواهان ادعا می‌کرد چون وضعیت جنگی بین طرفین وجود نداشته است، بنابراین مصادره کشتی‌ها را نمی‌توان به عنوان غنیمت جنگی محسوب کرد، بلکه این عمل، دزدی دریایی محسوب می‌شود. رأیی که دادگاه عالی آمریکا در این مورد صادر کرد، یک رأی تاریخی و رویه‌ساز شد.

دادگاه عالی آمریکا در مقابل استدلال خواهان که معتقد بود وضعیت جنگی تنها می‌تواند در روابط بین دو دولت وجود داشته باشد، اذعان کرد: «صدور اعلامیه بلوکید (محاصره دریایی) توسط آبراهام لینکلن، گویای شناسایی وجود وضعیت جنگی است، هرچند چنین قصدی را از صدور اعلامیه نداشته است». در واقع صدور اعلامیه بلوکید گویای شناسایی دوفاکتو و نه دروژه شورشیان به عنوان متخاصم^۲ است (Jon Heller 2010, (a)). به عبارت دیگر، دادگاه عالی کنفدراسیون جنوبی را به عنوان یک طرف مخاصمه در نظر گرفت و بیان داشت که لازم نیست که متخاصم حتماً ماهیت دولتی داشته باشد تا وضعیت را بتوان جنگی محسوب کرد؛ در نتیجه صدور اعلامیه محاصره دریایی به طور ضمنی گویای شناسایی ضمنی شورشیان به عنوان متخاصم است که این امر موجب می‌شود تا یک مخاصمه مسلحانه داخلی به یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی تبدیل شود. بنابراین از آوریل ۱۸۶۱ هم‌زمان با صدور اعلامیه بلوکید توسط آبراهام لینکلن،^۳ به صورت دوفاکتو یک وضعیت جنگی را پیش‌بینی کرد.^۴

برخی از حقوق‌دانان استدلال می‌کنند: «اگرچه لینکلن اذعان می‌دارد که شورشیان یاغیانی هستند که براساس حقوق بین‌الملل آنها را به عنوان متخاصم

1 . Prize Case

2 . Belligerent

3 . Official Records of the Union and Confederate Navies in the War of the Rebellion; Series I - Volume 5: Operations on the Potamac and Rappahannock Rivers (December 7, 1861 - July 31, 1865); Atlantic Blockading Squadron (April 4, 1861 - July 15, 1861), p. 620.

4 . Prize Cases, 67 U.S. 2 Black 635 635 (1862), U.S. Supreme Court, available at: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/67/635/case.html>

شناسایی نمی‌کنند، اما صدور اعلامیه بلوکید عملی جنگی بود که علیه یک حکومت انجام می‌گیرد. از این رو این اقدام به معنای شناسایی کنفدراسیون به عنوان طرف متخاصم است. به علاوه صدور اعلامیه بی‌طرفی توسط انگلستان تأکیدی بر این مدعاست» (Jon Heller (b), 2010). آخرین مصداق در این زمینه، محاصره دریایی غزه توسط رژیم اشغالگر قدس بوده است. همچنین ایالات متحده در سال ۱۹۱۷ قانونی موسوم به قانون تجارت با دشمن^۱ را وضع کرد که تنها دولت‌هایی را که با آنها دشمن بوده و در وضعیت جنگی با آنهاست به فراخور زمان در لیستی برمی‌شمارد (ضیایی و محمدی مطلق، ۱۳۹۴: ۴).

ب) قضیه ماوی مرمره

با پیروزی حماس در انتخابات غزه (۲۰۰۷) با وساطت مصر بین حماس و اسرائیل، توافق‌نامه آتش‌بسی در ۱۹ ژوئن ۲۰۰۸ منعقد شد. با وجود چنین موافقت‌نامه‌ای، اسرائیل از ۲۷ دسامبر ۲۰۰۸ حملات خود علیه حماس را در نوار غزه آغاز کرد که در نهایت در ۱۷ ژانویه ۲۰۰۹ با اعلام آتش‌بس یکجانبه، حملات را پایان داد. نیروهای اسرائیل علاوه بر بمباران و حملات هوایی و زمینی، در ۵ نوامبر ۲۰۰۸ اقدام به محاصره غزه از طریق بستن گذرگاه باریکه غزه نیز کردند. با بستن نوار غزه، اسرائیل مانع ارسال مواد غذایی و کمک‌های پزشکی به این منطقه شد. از جمله اقداماتی که اسرائیل در این زمینه انجام داد، حمله به کاروان آزادی بود که موجب طرح پرونده‌ای با عنوان «ماوی مرمره»^۲ شد.^۳ طی گزارشی که کمیته حقیقت‌یاب شورای حقوق بشر به ریاست ریچارد گلدستون ارائه کرد، این محاصره موجب آسیب شدید به مردم نوار غزه شد و آن را مصداق جنایت علیه بشریت دانست (A/HRC/12/48, 25; September 2009: 82-90).

با وقوع حادثه ماوی مرمره، رئیس شورای امنیت با صدور بیانیه‌ای بر ضرورت بررسی سریع، واضح، معتبر و بی‌طرفانه حادثه تأکید کرد (S/PRST/2010/9, 1 July 2010). در پی این گزارش، شورای حقوق بشر، هیئتی متشکل از چهار کارشناس

1 . Trading with the Enemy Act

2 . Mavi Marmara

۳ . کاروان آزادی متشکل از ۹ کشتی بود که بزرگ‌ترین آن، کشتی ماوی مرمره که پرچم دولت کومور را برافراشته بود و همراه با سایر کشتی‌ها که تابعیت ترکیه و یونان را داشتند، برای مقاصد بشردوستانه راهی غزه بودند. محموله کشتی‌ها حاوی کمک‌های بشردوستانه و ۶۵۰ تن از فعالان حقوق بشر و دیپلمات‌های سابق اروپایی بود. حمله به این کشتی‌ها موجب کشته شدن ۹ تن از فعالان حقوق بشر و مجروح شدن حدود ۵۰ نفر شد (A/HRC/۱۵/۲۱, ۲۷; September ۲۰۱۰).

را مأمور رسیدگی به این موضوع کرد. ریاست این کمیته را جفری پالمر^۱ بر عهده داشت که کمیته نیز به «کمیته پالمر» شهرت یافت. صرف نظر از اینکه کمیته پالمر حمله به کاروان آزادی را عملی «غیرقانونی»، «نامتناسب» و «خشونت غیرضروری» دانسته است، بیان کمیته درباره محاصره دریایی غزه درخور توجه می‌نماید: «از نظر کمیته، شرایط لازم برای مشروعیت اعمال بلوکید وجود دارد. به طور سنتی، محاصره یا بلوکید دریایی در زمان مخاصمه مسلحانه بین‌المللی اعمال می‌شود؛ در حالی که نوع مخاصمه بین اسرائیل و حماس که کنترل غزه را برعهده دارد، محل اختلاف است. کمیته با مد نظر قرار دادن حقایق در می‌یابد که وضعیت در غزه منحصر به فرد است. حماس کنترل سیاسی و اداری غزه را برعهده دارد و بر حوادثی که در غزه اتفاق می‌افتد کنترل دارد. کمیته نبرد غزه را به دلیل و در راستای هدف وضع بلوکید، بین‌المللی، لحاظ می‌کند...»^۲. به عبارت دیگر، کمیته معتقد است اعمال دکترین شناسایی موجب شناسایی مخالفان و ارتقای وضعیت آنها به عنوان طرف مخاصمه می‌شود که این امر به منزله تلقی وضعیت جنگی و ارتقای آن از یک مخاصمه مسلحانه داخلی به مخاصمه مسلحانه بین‌المللی است؛ در این صورت حقوق قابل اعمال بر آن وضعیت، قواعد مخاصمه مسلحانه بین‌المللی است. چنین شناسایی می‌تواند به صورت ضمنی از طریق صدور اعلامیه بلوکید علیه یک موجودیت غیردولتی صورت گیرد؛ زیرا بلوکید اقدامی جنگی محسوب می‌شود؛^۳ بنابراین اعلامیه بلوکید به مثابه شناسایی مخالفان است (Guilfoyle, 2011: 10).

بیان کمیته و استناد به این دکترین گویای آن است که حیات دکترین شناسایی همچنان باقی و قابل اعمال در مورد وضعیت‌های مشابه است (White, 2013: 300). اما اعمال بلوکید منوط به وجود التزاماتی است:

– صدور اعلامیه:^۴ به منظور آنکه بلوکید لازم‌الاجرا باشد، باید علی‌القاعده متضمن صدور اعلامیه‌ای باشد که در آن به موارد زیر اشاره شده باشد: زمان شروع محاصره دریایی، بندرهایی که محاصره می‌شوند و طول مدتی که محاصره دریایی برقرار است^۵

۱ . Geoffrey Palmer

۲ . Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident, September 2011, para. 73.

۳ . محاصره دریایی به عنوان اقدامی تجاوزکارانه در قطعنامه ۳۳۱۴ (۱۹۷۴) در نظر گرفته شده است.

AG/RES/3314(14 December 1974), art.3

۴ . Publication or Notification

۵ . Declaration Concerning the Laws of Naval War, London, 26 February 1909, Art.9, San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea, 12 June 1994, Art.93,94.

و اینکه به اطلاع دولت‌های بی‌طرف و مقامات محلی برسد (ibid, Art: 11). به عبارت دیگر، دولت محاصره‌کننده باید رسماً اعمال محاصره دریایی را اطلاع دهد. اعلامیه مذکور به تمام دولت‌ها هشدار می‌دهد تا پیش از آغاز زمان محاصره دریایی کشتی‌ها یا هواپیماهای خود را از مناطق مذکور خارج کنند. ممکن است اعلامیه زمانی را بدین منظور تعیین کند.

دولت محاصره‌کننده باید پیش از هر اقدامی اطمینان حاصل کند که کشتی تجاری که در حال نقض بلوکید است، از وضعیت محاصره‌ای منطقه اطلاع دارد؛ اما دستورالعمل‌های جدید روش اطلاع را مشخص نکرده‌اند. در مورد محاصره دریایی توسط اسرائیل در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۹، اعلامیه به دریانوردان ابلاغ شد.^۱ با این حال، روش خاصی برای اعلام تعبیه نشده و نکته مهم در رابطه با اعلام وضع بلوکید، رسمی بودن آن است.

- مؤثر بودن:^۲ براساس حقوق معاهداتی و عرفی، یکی از شروط لازم برای محاصره دریایی، مؤثر بودن است.^۳ ماده ۲ اعلامیه لندن با اشاره به موافقت‌نامه پاریس (ماده ۴) اذعان می‌دارد: «بلوکید برای الزام‌آور بودن باید مؤثر باشد و این بدان معناست که با استفاده از نیروها از دسترسی به سواحل دشمن جلوگیری کنند. پیرو همین موضوع، در ماده ۳ اذعان می‌دارد مؤثر بودن بستگی به حقایق وضعیت دارد. بدین منظور، مؤثر بودن بلوکید باید به صورت موردی، تحت بررسی قرار گیرد (Moran & Russell, 2016: 251)؛ به عبارت دیگر، مؤثر بودن بستگی به حقایق^۴ قضیه دارد که براساس توانایی مقابله نیروهای محاصره‌کننده و خطرهایی که برای ضبط کشتی‌هایی دارد که قصد نقض محاصره دریایی دارند، تعیین میشود. برای خطرناک بودن لازم نیست لزوماً کشتی یا هواپیمای متخلف را متوقف کنند، بلکه کافی است از ورود به یا ترک منطقه بلوکیدشده توسط کشتی یا هواپیماها جلوگیری شود (Fleck & Bothe, 2008: 475-557).

در واقع کلمه «مؤثر بودن» به هدف بلوکید باز می‌گردد تا از دسترسی به مناطق تحت کنترل دشمن جلوگیری شود. بدین منظور، دولت بلوکیدکننده می‌تواند به

1 . Notice to Mariners 1/2009 (Jan.6, 2009), available at :[http://asp.mot.gov.il / en/shipping/notice2mariners/547](http://asp.mot.gov.il/en/shipping/notice2mariners/547)

-no12009

2 . Effectiveness

3 . Paris Declaration of 1856 at para. 4; London Declaration of 1909, Art 2; San Remo Manual, art 95.

4 . Facts

تمام ابزار قانونی و جنگی برای حفظ سواحل اقدام کند، مانند کشتی جنگی، هواپیمای جنگی، مین یا ترکیبی از این موارد^۱ مشروط بر آنکه این امر موجب نقض قواعد حقوق بشردوستانه نشود. برای مثال، آمریکا در سال ۱۹۷۲ آب‌های ویتنام شمالی را با مین‌گذاری محصور کرد.^۲ البته این بدان معنا نیست که کشتی‌ها یا هواپیماهای نظامی حتماً به صورت دائمی نزدیک مناطق تحت محاصره حاضر باشند. همین که در محلی قرار داشته باشند که بتوانند به سرعت به نقض پاسخ دهند، کافی است (Elleman & Paine, 2007:18).

- تناسب^۳: محاصره تنها باید نسبت به سواحلی که متعلق به یا تحت اشغال نیروهای دشمن است، صورت گیرد (London Declaration of 1909, Art.1)؛ به عبارت دیگر، دولت محاصره‌کننده باید محاصره را به نحوی اعمال کند که مانع و مزاحمتی برای سایر دولت‌ها به ویژه دولت‌های همسایه از بهره‌برداری از سواحل‌شان ایجاد نکند (London Declaration of 1909, art: 18). اما هدف مهم‌تر از اعمال این شرط رعایت الزامات بشردوستانه است. بدیهی است اعمال چنین اقداماتی اول مردم سرزمین محاصره‌شده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Fleck & Bothe, 2013:479). بنابراین به منظور حفاظت از مردم، اعلامیه سن رمو مقرر می‌دارد: در زمان بلاکید باید مقررات مربوط به قواعد حقوق بشردوستانه در زمان مخاصمه مسلحانه اجرا شود. ماده ۴۹ از پروتکل اول الحاقی مقرر می‌دارد: «مقررات این فصل باید در زمان جنگ زمینی، هوایی و دریایی که ممکن است جمعیت و اهداف غیرنظامی را تحت تأثیر قرار دهد، اجرا شود. همچنین نسبت به تمامی اهداف در زمین که هدف حمله هوایی و دریایی قرار می‌گیرند، اعمال می‌شود؛ البته این به معنای آن نیست که اعمال این مقررات مانع اجرای مقررات جنگ هوایی و زمینی می‌شود». در این رابطه ماده ۵۴ (۱) از پروتکل الحاقی اول به کنوانسیون چهارگانه ژنو و حقوق بین‌الملل عرفی مقرر می‌دارد: «گرسنه نگه داشتن به عنوان یک شیوه جنگی ممنوع است؛ به عبارت دیگر، دولت محاصره‌کننده نمی‌تواند از محاصره و بلوکید کردن سواحل استفاده کند تا مردم سرزمین (هدف) را گرسنه نگه دارد؛ زیرا تمامی دولت‌ها براساس ماده ۱ (۲) میثاق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متعهد شدند «تحت هیچ شرایطی نمی‌توان ملتی را از

1 . San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea, 12 June 1994, Art.97

۲ . البته آمریکا هدف از مین‌گذاری را دفاع مشروع اعلام کرد نه بلوکید کردن سواحل ویتنام.

3 . Proportion

وسایل امرار معاش محروم کرد». تدوین‌کنندگان اعلامیه سن رمو این موضوع را مد نظر قرار دادند و موادی را به آن اختصاص دادند. مواد ۱۰۲ و ۱۰۳ اعلامیه سن رمو مقرر می‌دارند:

۱۰۲: اعلام یا وضع بلوکید ممنوع است اگر:

الف) تنها هدف از وضع تحریم‌ها گرسنگی دادن به مردم باشد یا جلوگیری از ورود اقلامی باشد که برای حیات ضروری است.

ب) آسیب به جمعیت غیرنظامی به دلیل اعمال بلوکید قابل پیش‌بینی باشد.

۱۰۳: اگر جمعیت غیرنظامی سرزمین محصور شده به اندازه کافی به مواد غذایی دسترسی نداشته باشند، دولت محاصره‌کننده باید راهی را برای ارسال مواد غذایی و سایر اقلام ضروری تعبیه کند.

البته همان‌طور که قسمت آخر از ماده ۴۹ (۳) پروتکل اول اذعان داشت، اعمال مقررات و قواعد بشردوستانه نباید مانع از قواعد و مقررات بلوکید شود؛ زیرا دولت محاصره‌کننده می‌تواند در راستای نائل شدن به هدفش با کشتی‌ها و هواپیماهای نقض‌کننده بلوکید (Tucker, 2005: 292) برخورد کند و می‌تواند آن کشتی یا هواپیمایی را که قصد نقض بلوکید را داشته یا آن را نقض کرده است، توقیف کند.^۲

- اعمال بدون تبعیض: ^۳ بلوکید باید نسبت به تمامی دولت‌ها بدون تبعیض به اجرا دربیاید.^۴ این شرط بدان علت است که اثبات شود دولت محاصره‌کننده در هدف و اقدام خود راسخ است و دلیل سنتی برای وضع این شرط آن است که تضمین شود دولت محاصره‌کننده نمی‌تواند به صورت نامتناسب از بلوکید متمتع شود به نحوی که تنها به کشتی‌های تجاری خود اجازه تجارت بدهد و مانع عبور و مرور کشتی سایر دولت‌ها شود (Farrant, 2014: 257). این شرط در دو مورد اعمال نمی‌شود: در صورتی که کشتی دچار وضعیت اضطراری و فورس ماژور شده باشد یا کشور

۱. نقض بلوکید زمانی اتفاق می‌افتد که کشتی تجاری یا هواپیمای کشوری حد خارجی منطقه بلوکید شده را بدون اجازه دولت محاصره‌کننده برای ورود یا خروج نقض کند:

Robert W. Tucker, *The Law of War and Neutrality at Sea*, The Law book Exchange, Ltd., 2005, p. 292.

2 . San Remo Manual 1994, Art. 146 (f), 15 & London Declaration of 1909, Art. 20.

3 . Discrimination

4 . London Declaration of 1909 ,Art.5, San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea, 12 June 1994, Art.100

بلوکیدکننده ورود را صلاح بداند. به عبارت دیگر، این امر مانع از آن نمی‌شود که دولت محاصره‌کننده بتواند به کشتی یا هواپیمایی اجازه ورود یا عبور دهد. در این رابطه ماده ۶ اعلامیه لندن بیان می‌دارد: «فرمانده نیروی محاصره‌کننده ممکن است به کشتی جنگی اجازه ورود یا ترک بندرهای محاصره‌شده را بدهد»؛ زیرا دولت محاصره‌کننده به عنوان دولت کنترل‌کننده می‌تواند در این مورد تصمیم‌های لازم را اتخاذ کند، اما این تصمیم‌ها نمی‌تواند به نحوی باشد که موجب تبعیض شود.

ج) بلوکید کردن سواحل یمن

در دهمین روز از ماه آوریل ۲۰۱۵ ریاض یاسین عبدالله وزیر خارجه دولت مستعفی یمن، طی نامه‌ای اعلام کرد: «اعلامیه عمومی: تمام مناطق دریای سرزمینی مشمول تحریم دریایی می‌شوند و بر همه کشتی‌های تجاری، نظامی و همه انواع قایق‌ها و هواپیماهای مربوط به کشتی‌های نظامی لازم است تنها بعد از اخذ مجوز از دولت قانونی یمن به این منطقه وارد شوند. هیچ کشتی تجاری یا نظامی نمی‌تواند بدون کسب اجازه از حکومت مشروع یمن وارد مناطق تعیین‌شده شود. کشتی‌هایی که مجاز به ورود شده‌اند باید قبل از ورود مورد بازرسی قرار گیرند و حکومت قانونی یمن اختیار و مساعدت و تنفیذ تفتیش از سوی دولت یمن را به دولت‌های عضو ائتلاف شرکت‌کننده در عملیات «طوفان قاطعیت» تفویض کرده است تا دولت قانونی یمن بتواند سلطه کامل دریایی خود را اعمال کند».^۱

صدور این نامه به عنوان مجوزی برای ائتلاف کشورهای عربی به رهبری عربستان برای اعمال بلوکید علیه جنبش مردمی تلقی شد. روز بعد، وزیر امور خارجه دولت مستعفی یمن رسماً از طریق رسانه‌ها اعلام کرد که ائتلاف را برای اعمال بلوکید مجاز کرده است و بر بیانات اخیر خود طی صدور اعلامیه، مهر تأییدی زد و تأکید کرد اعمال بلوکید به معنای جلوگیری از ارائه کمک‌های انسان‌دوستانه نیست.^۲

به محض صدور این اعلامیه، بندرهایی که در کنترل نیروهای حوثی قرار داشتند،^۳

1 . A/29/20 (10 April 2015), available at: <http://www.yementimes.com/en/1875/news/5049/Naval-embargo-takes-effect.html> .

2 . Available at: <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2015/4/12/yemen-authorises-arab-naval-blockade>

۳ . در حال حاضر بنادر سالف در شمال غربی و در جوار مرز عربستان سعودی، بنادر للجه، الحدیده، الغنجه، الخوخه، الموسی در سواحل غربی یمن، بنادر الزهاری، یخطول، المخا، الدباب و باب المنذب در جنوب غربی یمن و همچنین جزیره کمران در شمال غربی این کشور در کنترل حوثی‌ها قرار دارد.

به ویژه بندرهای شمال و غرب یمن توسط کشتی‌های جنگی نیروهای ائتلاف محاصره شدند. گزارش‌ها حاکی از آن است که این محاصره‌ها مانع عبور کشتی‌ها از باب‌المنذب به آب‌های سرزمینی یمن می‌شود.^۱

به محض صدور این اعلامیه، مجلس پاکستان با اتفاق آرا با صدور بیانیه‌ای نسبت به محاصره یمن اعلام بی‌طرفی کرد^۲ با این بیان که مسلمانان یک امت هستند و باید برای ارتقای صلح در یمن تلاش کرد (Iqbal, 2015).

همان‌طور که پیش از این اشاره شد، اعطای اختیارات از جانب دولت مستعفی یمن به کشورهای عضو ائتلاف باعث بین‌المللی شدن محاصره نمی‌شود؛^۳ اما این سؤال مطرح است که آیا می‌توان محاصره دریایی یمن را دلیلی برای بین‌المللی شدن محاصره به حساب آورد؟ پاسخ مثبت است. اعمال دکتین شناسایی در مورد وضعیت یمن موجب این نتیجه‌گیری می‌شود.

در واقع صدور اعلامیه بلوکید موجب ارتقای وضعیت حوثی‌ها از یک جنبش مردمی به یک گروه متخاصم شده که نتیجه این امر تغییر ماهیت محاصره مسلحانه از داخلی به بین‌المللی است. در واقع همان‌طور که دادگاه عالی آمریکا در پرونده پرایز اذعان می‌دارد: «اعلام بلوکید رسمی است و مدرکی قطعی برای دادگاه محسوب می‌شود که وضعیتی جنگی وجود دارد».^۴ به بیان واضح‌تر، ائتلاف نظامی به رهبری عربستان جنبش انصارا... را به عنوان متخاصم تلقی کرده و با صدور اعلامیه بلوکید، آنها را مورد شناسایی قرار داد. اما ائتلاف نتوانسته تمام شروط بلوکید را به اجرا درآورد، به طوری که محاصره دریایی یمن موجب آسیب دیدن محیط زیست دریایی شد و زندگی در سومالی را تحت تأثیر قرار داد.

1 . Yemen: Blockade of Ports, 10 April 2015, available at: <https://www.skuld.com/topics/voyage--port-risks/port-news/Asia/Yemen-blockade-of-ports/>

۲ . عربستان سعودی پیش از این از پاکستان برای پیوستن به ائتلاف درخواست کرده بود. Angina Kotokey, "Pakistan's Neutrality on Yemen Crisis: A Domestic Compulsion", Centre for Studies in International Relations and Development (CSIRD), available at: <http://www.csird.org.in/oa/Pakistan.pdf>

۳ . برای اطلاع از مشروعیت درخواست دولت قانونی از نیروهای خارجی برای انجام عملیات در قلمرو درخواست‌کننده و عدم تغییر ماهیت غیربین‌المللی بودن محاصره ر.ک:

Legality of U.S. Drone Strikes in Pakistan, available at: <http://crss.pk/downloads/Reports/Special-Posts/Legality-of-US-Drone-Strikes-in-Pakistan.pdf> P.1.

4 . Prize Cases, Prize Cases, 67 U.S. 2 Black 635 635 (1862), U.S. Supreme Court, available at: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/67/635/case.html>

گرچه مقامات ارشد بین‌المللی از طرفین درگیر در مخاصمه خواستار اجرای حقوق بین‌الملل بشردوستانه شده‌اند، اما تا کنون گزارش‌ها خلاف این تعهدات را حکایت می‌کند. هماهنگ‌کننده حقوق بشردوستانه سازمان ملل در مورد یمن، جیمی مک‌گلدریک، در گزارش اخیر خود اذعان می‌دارد: «به تمامی طرفین یادآوری می‌کنم که تعهدات خود ذیل قواعد حقوق بشردوستانه را اجرا کنند و بدون قید و شرط به مردم اجازه دسترسی به کمک‌های بشردوستانه را بدهند.»^۱ سازمان فائو در گزارش اخیر خود اذعان داشت اعمال بلوکید موجب گرسنگی اکثر مردم و محدودیت دسترسی به غذا، آب آشامیدنی سالم و نیازهای اولیه شد. نماینده ویژه دبیرکل در امور بشردوستانه، استفن ابرایان، وضعیت یمن را «فاجعه بشردوستانه»^۲ توصیف کرد.^۳ گزارش نهادهای غیردولتی درباره وضعیت بشردوستانه در یمن حاکی از رعایت نشدن اصل تناسب و تفکیک، حمله به مراکز درمانی و تحصیلی، کارکنان بهداشتی و جنایات بی‌شمار دیگر توسط کشورهای عضو ائتلاف است. از طرف دیگر، شورای امنیت نیز بر نقض قواعد بشردوستانه توسط طرفین درگیر در مخاصمه تأکید می‌کند و خواستار اجرای حقوق بین‌الملل بشردوستانه و احترام به کارکنان سازمان ملل شده است.^۴ در حالی که طبق ماده ۱۰۲ از اعلامیه سن رمو ۱۹۹۴، اعمال بلوکید در صورتی که موجب آسیب به غیرنظامیان شود، ممنوع است.

تأثیر ماهیت مخاصمه بر تعهدات بین‌المللی

وقوع درگیری‌ها صحنه آزمون اسنادی است که هدف از تدوین آنها رعایت و حفظ هرچه بیشتر حقوق بشر و بشردوستانه است. حال که نوع مخاصمه در یمن مشخص شد، این موضوع با مد نظر قرار دادن مطالب پیش‌گفته آشکار شد که تعهدات طرفین در حال حاضر، براساس کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو، پروتکل اول الحاقی و سایر

1 . The Humanitarian Coordinator for Yemen Jamie McGoldrick Calls for an Immediate Humanitarian Pause in Taizz Governorate, Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 26 July 2016, available at: <http://www.unocha.org/yemen>.

2 . Humanitarian Catastrophic

3 . Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Stephen O'Brien - Statement to the Security Council on Yemen, 28 July 2015, available at: <http://reliefweb.int/report/yemen/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-stephen-0>

4 . SC/RES/2216(14 April 2015), para.9.

اسناد بین‌المللی روشن می‌شود. گزارش‌های بین‌المللی حاکی از آن است که نه تنها کشورهای عضو ائتلاف، بلکه دولت‌های حامی آنها از جمله ایالات متحده آمریکا و انگلستان نیز مرتکب نقض تعهد شده‌اند.^۱

از مهم‌ترین تعهداتی که در مداخله یمن توسط ائتلاف نقض شده، رعایت نکردن اصل تفکیک و تناسب، به دلیل استفاده از سلاح‌ها و بمب‌های خوشه‌ای^۲ است.^۳ این سلاح‌ها را انگلستان در دهه ۱۹۸۰ به عربستان سعودی فروخت؛ در حالی که کنوانسیون در سال ۲۰۱۰ میلادی لازم‌الاجرا شد. اما کنوانسیون سلاح‌های خوشه‌ای نه تنها تولید، انباشت و به کارگیری این نوع سلاح‌ها را ممنوع اعلام کرده است، بلکه حتی مساعدت اعم از حمایت مادی، تکنولوژی یا علمی در نحوه استفاده و به کارگیری این نوع سلاح‌ها را ممنوع دانسته است. بر این اساس، آموزش‌های عربستان سعودی برای استفاده از سلاح‌های ممنوعه توسط انگلستان نقض کنوانسیون سلاح‌های خوشه‌ای توسط دولت‌های مذکور است.^۴

از مهم‌ترین اسنادی که در زمینه حفظ حقوق بشر تدوین شده، کنوانسیون تجارت تسلیحات است. سند مذکور محصول مذاکراتی است که از سال ۲۰۰۶ در صحن مجمع عمومی آغاز شد و در نهایت طی برگزاری کنفرانس‌هایی در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ سند نهایی آن آماده شد. این سند در دومین روز از ماه آوریل ۲۰۱۳ با اکثریت آرا در مجمع عمومی به تصویب رسید و در سال ۲۰۱۴ لازم‌الاجرا شد.^۵ هدف از تدوین کنوانسیون تجارت تسلیحات، حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، کاهش آسیب به مردم و ارتقای همکاری و شفافیت بین دولت‌ها برای اعتمادسازی اعلام شده است. این کنوانسیون بر سلاح‌های سبک و سنگین اعمال می‌شود. سند تجارت تسلیحات اولین سند الزام‌آور برای تجارت تسلیحات است که حداقل بر هفت دسته از تسلیحات اعمال می‌شود. این کنوانسیون به منظور تضمین اجرای مؤثر دولت‌ها ملزم به نظارت تدوین قانون داخلی و ارائه گزارش به منظور شفافیت بیشتر است.

1 . <https://law5211.wordpress.com/tag/yemen>

2 . Cluster Munitions

۳ . استفاده از سلاح‌های خوشه‌ای به دو دلیل ممنوع است: اول اینکه این نوع سلاح فضای گسترده‌ای را هدف قرار می‌دهد و نمی‌تواند بین نظامیان و غیرنظامیان تفکیک قائل شود. دوم آنکه اکثر این بمب‌ها فعال نمی‌شوند و بعد از چندین دهه منفجر می‌شوند که جان غیرنظامیان را به خطر می‌اندازد (<http://www.clusterconvention.org>).

4 . Alessandra Austerity, 2017, <http://www.ejiltalk.org/category/state-responsibility/>

5 . <http://thearmstradetreaty.org/index.php/en/>

در صورتی که انتقال تسلیحاتی براساس قطعنامه‌های شورای امنیت ممنوع اعلام شده باشد، ارسال سلاح نه تنها نقض کنوانسیون تجارت تسلیحات است، بلکه نقض قطعنامه‌های شورای امنیت نیز به شمار می‌رود. مهم‌ترین تعهدی که ذیل کنوانسیون قرار گرفته ارسال نکردن سلاح در مواردی است که دولت اطلاع دارد آن سلاح‌ها برای ارتکاب ژنوسید، جنایت علیه بشریت، نقض کنوانسیون ژنو ۱۹۴۹ یا سایر جرایمی استفاده خواهد شد که در توافقات بین‌المللی که دولت عضو آن است، به آن اشاره شده است.

کنوانسیون تجارت تسلیحات در واقع سند مکملی بر سایر اسناد در زمینه تسلیحات جنگی از جمله کنوانسیون ممنوعیت استفاده از سلاح‌های خوشه‌ای و کنوانسیون ممنوعیت به کارگیری برخی سلاح‌های متعارف است. لازم‌الاجرا شدن زودهنگام این سند بیانگر تمایل جامعه بین‌المللی به جلوگیری از ارسال بی‌مسئولانه سلاح است. بدیهی است در دسترس بودن مهمات و سلاح‌های جنگی امکان وقوع جنگ و نقض حقوق بشر را بیشتر تسهیل می‌کند. بنابراین اگر این کنوانسیون به صورت مؤثر اجرا شود، نتیجه‌ای جز خیر و سعادت بشری در پی ندارد.

براساس این کنوانسیون، اگر دولت‌های ارسال‌کننده سلاح آگاه باشند یا عادتاً آگاه باشند که این سلاح‌ها برای نقض فاحش حقوق بین‌الملل به کار خواهد رفت، تعهدات خود ذیل این کنوانسیون را نقض کرده‌اند (Arm Trade Treaty, 2014: art, 6-7)؛ در حالی که گزارش‌های ارکان سازمان ملل از جمله نماینده ویژه سازمان ملل حاکی از آن است که عربستان مرتکب نقض فاحش قواعد جنگی شده است.^۱

بنابر گزارش نظارتی بر کنوانسیون تجارت تسلیحات کشورهای ارسال‌کننده سلاح به عربستان، از جمله ایالات متحده آمریکا، انگلستان، ایتالیا، آلمان و ترکیه تعهدات خود ذیل این کنوانسیون را نقض کرده‌اند.^۲ بنابراین نه تنها به کارگیری مستقیم این نوع سلاح‌ها ممنوع است، بلکه حتی ارسال بی‌مسئولانه سلاح نیز ممنوع است. به عبارت دیگر، دولت‌ها نمی‌توانند بدون توجه به آثاری که ممکن است از به کارگیری سلاح ایجاد شود، خود را از قید مسئولیت رها کنند.

1 . UN Human Rights Council (“UNHRC”), Thirtieth Session, Report of the UN High Commissioner for Human Rights, “Situation of Human Rights in Yemen”, 7 September 2015, UN Doc. A/HRC/30/31.

2 . At Monitor, 2016 :4, available at: <http://controlarms.org/en/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/ATT-Monitor-Case-Study-2-Saudi-Arabia-FINAL.pdf>

نتیجه‌گیری

برداشتن مرز بین مخاصمات داخلی و بین‌المللی به منظور حمایت هرچه بیشتر از غیرنظامیان همواره از دغدغه‌های حقوق‌دانانی بوده است که در زمینه حقوق بین‌الملل بشردوستانه قلم می‌زنند. ارائه نظریات و تئوری‌های متعدد با توجه به اصول و قواعد حقوق بین‌الملل و رویه بین‌المللی می‌تواند زمینه این مهم را فراهم کند. اتخاذ روش و استراتژی‌های جنگی می‌تواند از دلایل تغییر ماهیت مخاصمه باشد. اعمال محاصره دریایی با جمع تمام شروط علیه مردم یمن از جمله این روش‌های جنگی بود که توانست ماهیت مخاصمه در یمن را به بین‌المللی تغییر دهد.

با تغییر ماهیت مخاصمه در یمن، طبق اصول و قواعد حاکم در حقوق بین‌الملل بشردوستانه، قوانین حاکم از ماده ۳ مشترک و پروتکل دوم الحاقی مصوب ۱۹۷۷ که تنها در زمان مخاصمه داخلی اعمال می‌شود، به اجرای کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل الحاقی اول مصوب ۱۹۷۷ که در زمان مخاصمات مسلحانه بین‌المللی ساری و جاری است، توسعه یافت.

بنابراین تعهدات بیشتری را برعهده طرفین درگیر در مخاصمه قرار می‌دهد. این تعهدات نه تنها به طرفین بلکه به سایر دولت‌های عضو جامعه بین‌المللی نیز تسری می‌یابد. این امر موجب می‌شود تا دولت‌ها از ارسال بی‌مسئولانه سلاح، بدون در نظر گرفتن آثاری که می‌تواند به جای گذارد، خودداری کنند.

مسئله حمایت از مردم در برابر حکومتی که نمی‌خواهد یا نمی‌تواند از مردمش در برابر جنایات شدید، از جمله ژنوسید، جنایت جنگی و جنایات علیه بشریت دفاع کند، موجب شد تا دولت‌های عضو سازمان ملل متحد در نشست سران سال ۲۰۰۵ مسئله مسئولیت حمایت را طرح کنند. بنابر سندی که طی این نشست صادر شد، دولت‌ها متعهد شدند در مواردی که بدان اشاره شد، با مجوزی که شورای امنیت صادر می‌کند در راستای حمایت از مردم سرزمین مذکور برآیند.^۱ پیش از این سند، ماده ۳ از پروتکل دوم الحاقی به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو چنین بیان می‌دارد: «هیچ‌یک از مواد این پروتکل، مستمسکی نخواهد بود برای صدمه زدن به حاکمیت یک دولت یا مسئولیت یک حکومت در حفظ یا اعاده نظم عمومی یا دفاع از وحدت ملی یا تمامیت ارضی دولت با استفاده از همه روش‌های قانونی». از این ماده این‌طور برداشت می‌شود که تعهد دولت‌ها در مداخله نکردن در مخاصمه، مشروط است به رعایت روش‌ها و ضوابط قانونی، یعنی همان روش‌هایی که حقوق بشردوستانه

1 . A/RES/60/1, 24 October 2005, para.138,139.

می‌گوید (ممتاز و رنجبران، ۱۳۸۶: ۹۵). از عبارت پیشین چنین برداشت می‌شود که در صورتی که دولت حاکم یا نیروهایی که از طرف حکومت عمل می‌کنند، اصول حاکم بر مخاصمات از جمله حقوق بشر و حقوق بشردوستانه را رعایت نکنند، ممنوعیت مداخله در مخاصمه برای کمک به مردم برداشته می‌شود (Milanovic, 2010). چنین مداخله‌ای مشروع و موجه است؛ بنابراین، معیار مشروعیت مداخله براساس رعایت قواعد حقوق بشردوستانه توسط طرفین شناخته می‌شود (Higgins, 1972: 172)؛ در حالی که آنچه از گزارش‌ها برمی‌آید از خلاف این موضوع حکایت می‌کند.

منابع فارسی - عربی

- شفیع بافتی، نگین و سید علی هنجنی (۱۳۹۲)، ابعاد حقوقی بین‌المللی مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی، نشر میزان.
- ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۹۲)، حقوق بین‌الملل بشردوستانه، انتشارات گنج دانش.
- محمدی مطلق، علیرضا (۱۳۹۴)، تحریم برخی از اشخاص حقیقی ایرانی از منظر حقوق بین‌الملل، انتشارات حقوقی مجد.
- ممتاز، جمشید و امیرحسین، رنجبریان (۱۳۹۳)، حقوق بین‌الملل بشردوستانه مخاصمه مسلحانه داخلی، چ ۲، میزان.
- اشراقی، أحمد (۲۰۱۶)، «تصنيف النزاعات المسلحة بين كفاية النص والحاجة الى التعديل»، جامعة العلوم التطبيقية الخاصة - الاردن.
- رضانی قوام‌آبادی، محمدحسین (۱۳۸۳)، «تأملي چند بر منابع قراردادی حقوق مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی»، فصلنامه هیات و حقوق، ش ۱۳.
- زمانی قاسم و وحید نوری (۱۳۹۱)، «بحران غزه در ترازوی دکتترین مسئولیت حمایت»، مجله روابط خارجی، ش ۱۵.
- سلیمان‌زاده، احمدرضا، «مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و غیر بین‌المللی»، ر.ک:

<http://www.pajooh.com/fa/index.php?Page=definition&UID=30432>

- ضیایی، سید یاسر و علیرضا محمدی مطلق (۱۳۹۴)، «ورود پهپادهای جاسوسی به قلمرو هوایی ایران از منظر حقوق بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۶۷.
- فضایی، مصطفی (۱۳۹۵)، «مداخله نظامی در یمن از منظر حقوق بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۶، ش ۱.

- Boczek, Boleslaw Adam (2005), *International Law: A Dictionary*, Scarecrow Press.
- Drew Phillip Jeffrey (2010), *An Analysis of the Legality of Maritime Blockade in the Context of Twenty-First Century Humanitarian Law*, A thesis submitted to the Graduate Program in Law, Queen's University.
- Elleman, Bruce A., S.C.M. Paine (2007), *Naval Blockades and Sea Power: Strategies and Counter-Strategies*, Routledge.
- Fleck Dieter, Michael (2013), *The Handbook of International Humanitarian Law*, OUP Oxford.
- Fleck, Dieter, Michael Bothe (2013), *The Handbook of International Humanitarian Law*, OUP Oxford.
- Gill, Terry D., Dieter Fleck (2011), *The Handbook of the International Law of Military Operations*, Oxford University Press.
- Higgins, R.(1972), "International Law and Civil Conflict", *International Regulations of Civil War*, Edited by Evan Laurd, London.
- Kolb, Robert (2014), *Advanced Introduction to International Humanitarian Law*, Edward Elgar Publishing.
- Moran, Daniel, James A. Russell, *Maritime Strategy and Global Order: Markets, Resources, Security*, Georgetown University Press
- Tucker Robert W. (2005), *The Law of War and Neutrality at Sea*, The Law book Exchange, Ltd.
- White, Nigel D. (2013), *Christian Henderson, Research Handbook on International Conflict and Security Law*, Edward Elgar Publishing. 2013
- Wilmshurst, Elizabeth (2012), *International Law and the Classification of Conflicts*, OUP Oxford.
- Wolff Heintsch von Heinegg (2008), "The law of Armed Conflict at the Sea", in Dieter Fleck, Michael Bothe, *The Handbook of International Humanitarian law*, Oxford University Press.
- Akande DAPO (2012), "Classification of Armed Conflicts: Relevant Legal Concepts", *Oxford Legal Studies Research Paper*, No 50/2012.
- Alogail, Fikri (2015), "The Houthi Movement (Ansar Allah) Facing The Coalition Forces", *Przegląd Strategiczny* 2015, nr 8.
- Angana, Kotokey , "Pakistan's Neutrality on Yemen Crisis: A Domestic

Compulsion”, *Centre for Studies in International Relations and Development (CSIRD)*, available at: <http://www.csird.org.in/oa/Pakistan.pdf>

- Arimatsu, Louise & Mohbuba Choudhury (2014), “The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria”, *Yemen and Libya, International Law* PP 2014/01, March, available at: https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/home/chatham/public_html/sites/default/files/20140300ClassificationConflictsArimatsuChoudhury1.pdf

- “Crash Course: Conflict in Yemen”, Eye Street, NW1000, Washington DC20005, available at: <http://bipartisanpolicy.org/wp-content/uploads/2015/03/Yemen-Crash-Course.pdf>

- Carswell, A.J (2009), “Classifying the Conflict: A Soldier’s Dilemma”, *International Review of the Red Cross*, 91(873).

- Cassese, Antonio (2007), “The Nicaragua and Tadić Tests Revisited in Light of the ICJ Judgment on Genocide in Bosnia”, *European Journal of International Law*, Vol.18, No.4.

Douglas Guilfoyle, “The Mavi Marmara Incident and Blockade in Armed Conflict”, *British Yearbook of International Law*, 2011, Available online at www.bybil.oxfordjournals.org

Farrant, James (2014), “Modern Maritime Neutrality Law”, *International law Studies ,U.S Naval War College*, Vol.90, 2014,p.257, available at: <https://www.usnwc.edu/getattachment/dcf6407-cf0b-4916-9b90-802755e43376/Modern-Maritime-Neutrality-Law.aspx>

- Eqbali, D A. and Fitch, A. (2015), “Iran Condemns Saudi Arabia’s Military Intervention in Yemen”, *The Wall Street Journal*, Retrieved from <http://www.wsj.com/articles/iran-condemns-saudi-arabias-military-intervention-in-yemen-1427366776>

- Farrant, James (2014) , “Modern Maritime Neutrality Law”, *International law Studies ,U.S Naval War College*, Vol.90.

- Guilfoyle ,Douglas (2012), “The Mavi Marmara Incident and Blockade in Armed Conflict”, *British Yearbook of International Law*, Available online at www.bybil.oxfordjournals.org.

- Heinegg, Wolff , Heintsch von (2008) , “The law of Armed Conflict at the Sea”, in Dieter Fleck, Michael Bothe, *The Handbook of International Humanitarian law*, Oxford University Press.

- Heller, Kevin Jon (2010), "The Civil War and the Blockade of Gaza (a Response to Posner)", available at: <http://opiniojuris.org/2010/06/04/why-international-law-cant-resolve-the-legality-of-the-gaza-blockade/>

- Heller, Kevin Jon, "Why Is Israel's Blockade of Gaza Legal? (Updated)", available at: <http://opiniojuris.org/2010/06/02/why-is-israels-blockade-of-gaza-legal/>

- Higgins R, (1972), "International Law and Civil Conflict", *International Regulations of Civil War*, edited by Evan Laurd, London.

- International Law Association (2010), "Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law".

- Iqbal Khalid (2015), "Yemen Crisis and Pakistan: A Holistic Overview", *Policy Perspectives*, Vol. 12, No. 2.

- Ishan Jan Mohammad Naqib, Abdurashid Lawan Haruna (2015), "Yemen, Saudi-LED Military Intervention and International Law", E-proceedings of the 4th International Conference of law and Society 2015 (ICLAS IV), Universiti Sultan Zainal Abidin, May.

- Kotokey, Angana, "Pakistan's Neutrality on Yemen Crisis: A Domestic Compulsion", *Centre for Studies in International Relations and Development (CSIRD)*, available at: <http://www.csird.org.in/oa/Pakistan.pdf>

- Jon Heller, Kevin (2010), "The Civil War and the Blockade of Gaza (a Response to Posner)", available at: <http://opiniojuris.org/2010/06/04/why-international-law-cant-resolve-the-legality-of-the-gaza-blockade/>

- Milanovic, Marko (2010), "What Exactly Internationalizes an Internal Armed Conflict?", available at: <http://www.ejiltalk.org/what-exactly-internationalizes-an-internal-armed-conflict/>

- Milanovic, Marko (2010), «What Exactly Internationalizes an Internal Armed Conflict?», 7 May, available at: <http://www.ejiltalk.org/what-exactly-internationalizes-an-internal-armed-conflict/>

- Momtaz, Jamshid (1998), "Les règles humanitaires minimales applicables en période de troubles et de tensions internes", *R.I.C.R.*, N. 831.

- Moran, Daniel, James A. Russell (2016), "Maritime Strategy and Global Order: Markets, Resources, Security", Georgetown University Press.

- Paulus, A. and Vashakmadze, M (2009), "Asymmetrical War and the Notion of Armed Conflict- a Tentative Conceptualization", *International Review of the Red Cross*, 91(873).

- Pictet Jean et all., (1952), ICRC Commentary to Article 2 of the First Geneva Convention, 1952, available at: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-I.pdf

- Ruiz, Gaetano Arangio- (1997), "The Federal Analogy and UN Charter Interpretation: A Crucial Issue", *European Journal of International Law*, Vol. 8.

- Schmitt, M (2012), "Classification of Cyber Conflict", *Journal of Conflict & Security Law*, 17(2).

- Tanter, Richard (1977), "Military Situation in East Timor", Peace Research, Vol III, N. 2, available at: <http://nautilus.org/wp-content/uploads/2012/01/RT-Pacific-1977-v2.pdf>

- Tanter , Richard (1977), "Military Situation in East Timor", Peace Research, Vol. III, N. 2, available at: <http://nautilus.org/wp-content/uploads/2012/01/RT-Pacific-1977-v2.pdf>

- Tucker Robert W (2009), "The Law of War and Neutrality at Sea", *The Lawbook Exchange*, Ltd.

- Vite Sylvain (2009), "Typology of Armed Conflicts in International Humanitarian law: legal Concepts and Actual Situations", *International Review of Red Cross*, 91(873) .

- "Why Is Israel's Blockade of Gaza Legal?", (Updated), 2010, available at: <http://opiniojuris.org/2010/06/02/why-is-israels-blockade-of-gaza-legal/>

- Weizmann Nathalie (2015), "International Law on the Saudi-Led Military Operations in Yemen", available at: <https://www.justsecurity.org/21524/international-law-saudi-operation-storm-resolve-yemen/>

- Weizmann, Nathalie (2015), "International Law on the Saudi-Led Military Operations in Yemen", 27 March, available at: <https://www.justsecurity.org/21524/international-law-saudi-operation-storm-resolve-yemen/>

-Wolff Heintschel von Heinegg, "Blockade, Max Planck Encyclopedia of Public International Law" [MPEPIL],available at: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e252?rsk=7nowgW&result=1&prd=OPIL>

Jurisprudence

- 1.S/PV.6744
- 2.San Remo Manual on International Law Applicable to Armed Conflicts at Sea, 12 June 1994
- 3.Paris Declaration of 1856
- 4.AG/RES/3314(14 December 1974)
- 5.Notice to Mariners 1/2009 (Jan.6, 2009), available at :<http://asp.mot.gov.il/en/shipping/notice2mariners/547-no12009>
- 6.A/HRC/12/48(25 September 2009)
- 7.S/PRST/2010/9(1 July 2010)
- A/29/20(10 April 2015), available at: <http://www.yementimes.com/en/1875/news/5049/Naval-embargo-takes-effect.htm>
- A/HRC/12/48(25 September 2009)
- A/HRC/15/21(27 September 2010)
- A/HRC/15/21(27 September 2010)
- A/HRC/18/21(16 September 2011)
- A/HRC/18/21(16 September 2011)
- A/HRC/18/21(18 November 2011)
- A/HRC/24/34(25 July 2013)
- A/HRC/RES/30/18(12 October 2015)
- A/RES/2165(21 December 1965)
- A/RES/2165(21 December 1965)
- A/RES/25/2625(24 October 1970)
- A/RES/25/2625(24 October 1970)
- A/RES/377(3 November 1950)
- A/RES/377(3 November 1950)
- AG/RES/3314(14 December 1974)
- Alessandra Asteriti, "The Use of Cluster Munitions by Saudi Arabia in Yemen and the Responsibility of the United Kingdom", March 7, 2017 , available at: <http://www.ejiltalk.org/category/state-responsibility/>
- Amnesty international: Yemen: a forgotten crisis, available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/09/yemen-the-forgotten-war/>,
- Arm Trade treaty convention, 2014
- Briefing by the Chair of the 1737 Iran Sanctions Committee,15 December 2015, available at: <http://www.whatsinblue.org/2015/12/>

briefing-by-the-chair-of-the-1737-iran-sanctions-committee.php#

- Crisis in yemen/ UNFPA, available at: <http://www.unfpa.org/emergencies/crisis-yemen>,

- Declaration concerning the Laws of Naval War. London, 26 February 1909

Documents:

- FAO, Yemen crisis, available at: <http://www.fao.org/emergencies/crisis/yemen/en/>

- Geneva convention 1949, additional protocol II 1977 of Geneva convention 1949

<https://www.alaraby.co.uk/english/news/2015/4/12/yemen-authorises-arab-naval-blockade>

icc, prosecutor v. Thomas lubango dyilo, pretrial chamber, case mo.icc-01/04-01/06,7 January 2007

- International Law Association, Final Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law, 2010.

- Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), ICJ report, 9 April 1986

- Prize Cases, 67 U.S. 2 Black 635 635 (1862), U.S. Supreme Court, available at: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/67/635/case.html>

- Prosecutor v. Dusko Tadic, case No. IT-94-1-A, Appeal judgment, 15 July 1999

- Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident, September 2011

- Report of the Secretary-General's Panel of Inquiry on the 31 May 2010 Flotilla Incident, September 2011

- S/2015/217(27 March 2015)

- S/2016/649(26 July 2016)

- S/2016/649(26 July 2016),para.23,Briefing by the Chair of the 1737 Iran Sanctions Committee,15 December 2015, available at: <http://www.whatsinblue.org/2015/12/briefing-by-the-chair-of-the-1737-iran-sanctions-committee.php#>

- S/PRST/2010/9(1 July 2010)

- SC/RES/2014(21 October 2011)

- SC/RES/2014(21 October 2011)
- SC/RES/2140(26 February 2014)
- SC/RES/2216(14 April 2015)
- SC/RES/2216(14 April 2015)
- The Cluster ammunitions conventions, 2010
- Website:(All in visited 2017)
- <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=4393&MainCat=3>
- <http://www.reuters.com/article/us-yemen-security-aden-idUSKBN0MT0G820150402>
- <http://www.middleeasteye.net/news/yemens-houthis-claim-control-territory-inside-saudi-arabia-report-1765737816> visited 2016
- <https://www.hrw.org/report/2015/11/26/what-military-target-was-my-brothers-house/unlawful-coalition-airstrikes-yemen>
- <https://www.kimberleyprocess.com/>
- <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2015/03/saudi-ambassador-announces-military-operation-yemen-150325234138956.html>
- Human right watch, Saudi Coalition airstrikes target civilian factories in Yemen, 11 July 2016, available at: <https://www.hrw.org/news/2016/07/11/saudi-coalition-airstrikes-target-civilian-factories-yemen>
- Human right Watch, Yemen, available at: <https://www.hrw.org/middle-east/n-africa/yemen>,
- Iran aid ship ready to set sail for crisis-hit Yemen, available at: <http://www.presstv.ir/Detail/2015/05/10/410342/iran-yemen-oman-saudi-IRCS-ICRC>
- Saudi-led naval blockade leaves 20m Yemenis facing humanitarian disaster, <https://www.theguardian.com/world/2015/jun/05/saudi-led-naval-blockade-worsens-yemen-humanitarian-disaster>
- The Humanitarian Coordinator for Yemen Jamie McGoldrick calls for an immediate humanitarian pause in Taizz governorate, Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, 26 July 2016, available at: <http://www.unocha.org/yemen>
- The humanitarian situation in Yemen is catastrophic, available at:

<https://www.icrc.org/en/document/yemen-catastrophic-cost-conflict>

- Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Stephen O'Brien - Statement to the Security Council on Yemen, 28 July 2015, available at: <http://reliefweb.int/report/yemen/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-stephen-0>

- United Nations High Commissioner for Refugees '2014 UNHCR country operations profile – Yemen', <http://www.unhcr.org/pages/49e486ba6.html>.

- United Nations High Commissioner for Refugees, 'UNHCR worried about refugees and displaced people in strife torn Yemen', 3 June 2011, <http://www.refworld.org/cgi->

- Yemen: Blockade of ports, 10 April 2015, available at: <https://www.skuld.com/topics/voyage--port-risks/port-news/asia/yemen-blockade-of-ports/>

